

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Філологічний факультет
Катедра слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького

Затверджено
на засіданні кафедри слов'янської філології
імені професора Іларіона Свенціцького
філологічного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № 1 від 29 серпня 2024 р.

Завідувач кафедри _____ Ольга СОРОКА

СИЛАБУС

з навчальної дисципліни

“СТАРΟΣЛОВ’ЯНСЬКА МОВА”,

**що викладається в межах ОПП Українська мова та література
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для здобувачів зі**

спеціальності 035 “Філологія”

спеціалізації 035.01 Українська мова та література

Назва дисципліни	Старослов'янська мова
Адреса викладання дисципліни	Львівський національний університет ім. Івана Франка м. Львів, вул. Університетська, 1
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Філологічний факультет Кафедра слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	Галузь знань: 03 "Гуманітарні науки" Спеціальність: 035 "Філологія" Спеціалізація: 035.01 Українська мова та література
Викладачі дисципліни	Лекційні заняття: Лазор Оксана Яремівна, старший викладач Практичні заняття: Гук Зоряна Василівна, доцент Хода Лідія Дмитрівна, доцент Хороз Наталія Степанівна, доцент
Контактна інформація викладачів	Лекційні заняття: oksana.lazor@lnu.edu.ua https://philology.lnu.edu.ua/employee/lazor-oksana Практичні заняття: zorianahuk@lnu.edu.ua https://philology.lnu.edu.ua/employee/huk-zoryana lidiya.khoda@lnu.edu.ua https://philology.lnu.edu.ua/employee/hoda-lidiya nataliya.khoroz@lnu.edu.ua https://philology.lnu.edu.ua/employee/horoz-nataliya Головний корпус Львівського національного університету імені Івана Франка, каб. 324 м. Львів, вул. Університетська, 1
Консультації з питань навчання дисципліни відбуваються	Консультації в день проведення дисципліни за попередньою домовленістю. Також можливі консультації онлайн. Для погодження часу консультацій слід писати на адресу електронної пошти викладача.
Сторінка дисципліни	https://philology.lnu.edu.ua/course/staroslovyanska-mova-ukrajiniisty-osvita
Інформація про дисципліну	"Старослов'янська мова" є нормативною дисципліною спеціальності 035 "Філологія", спеціалізації 035.01 Українська мова та література, ОПІ Українська мова та література, котру викладають у 1-му семестрі в обсязі 3 кредити (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Коротка анотація дисципліни	Курс старослов'янської мови як дисципліна історико-лінгвістичного циклу має важливе значення для формування загального мовознавчого світогляду майбутніх філологів. Старослов'янська мова, що першою з усіх слов'янських мов була зафіксована на письмі, своєю фонетико-граматичною системою дуже близька до праслов'янської мови, що є основою для всіх

	<p>сучасних слов'янських мов і діалектів, пізнього періоду. Тому, вивчаючи звукову систему та словозміну старослов'янської мови, здобувачі освіти пізнають основні мовні закони, що позначилися на розвитку праслов'янської мови, а згодом – окремих слов'янських мов, у тому числі української.</p> <p>У зв'язку з цим у курсі йдеться не лише про детальну характеристику фонетико-граматичної системи старослов'янської мови, а й окремі моменти початкової етнічної історії слов'ян та передумови появи у них писемності.</p> <p>Те, що факти старослов'янської та праслов'янської мов послідовно розглядаються у зіставленні з відповідними фактами української мови, забезпечить розуміння здобувачами освіти історико-типологічних рис української мови, її місця серед інших слов'янських мов. У такий спосіб буде підготовлено ґрунт для ефективного вивчення історичної граматики та історії української мови, її діалектології, інших слов'янських мов тощо.</p> <p>Крім лінгвістичного значення, курс старослов'янської мови має значення також для майбутніх літературознавців. Тексти старослов'янської мови, історія її виникнення також сприяють вивченню українських літератури, передусім – давньої.</p>
<p>Мета й цілі дисципліни</p>	<p><i>Мета</i> – підготувати здобувачів освіти до засвоєння курсів історичної граматики української мови та історії української мови, а також ряду розділів курсу сучасної української мови та історії української літератури; допомогти зрозуміти фонетичну систему та граматичну будову української мови в їх історичному розвитку, розібратися в словниковому складі української мови тощо. Та, головне, – прищепити здобувачам освіти навички лінгвістичного аналізу текстів.</p> <p>Курс “Старослов'янська мова” має як загальнотеоретичні, так і практичні цілі.</p> <p><i>Загальнотеоретичні цілі курсу:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснити специфіку об'єкта вивчення, тобто допомогти усвідомити, що старослов'янська мова є найдавнішою літературною мовою всіх слов'ян, у тому числі українців; • осмислити процес виникнення, формування і розвитку української мови як мови східнослов'янської підгрупи слов'янської групи індоєвропейської сім'ї мов та зрозуміти, що мовою-оснотою для неї була праслов'янська; • познайомити з питаннями походження старослов'янської мови – так званою “кирило-методієвською проблематикою”, яку активно досліджують також у наш час: соціально-історичними умовами створення старослов'янської мови, діяльністю рівноапостольних Константина-Кирила та Методія як слов'янських першовчителів, походженням слов'янських азбук (глаголицею та кирилицею), долею слов'янської писемності в Моравії та Паннонії, а згодом – в І Болгарському царстві та на землях Руси-України; • висвітлити особливості фонетичної системи старослов'янської мови та явища в ній з урахуванням їх ретроспективи та перспективи; • познайомити з історією виникнення церковнослов'янської мови;

	<ul style="list-style-type: none"> • висвітлити правила орфографії та орфоепії церковнослов'янської мови української редакції; • подати загальний огляд морфологічної системи старослов'янської мови та церковнослов'янської мови. <p><i>Практичні цілі курсу:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • навчити читати та розуміти старослов'янські кириличні тексти; • навчити розпізнавати окремі мовні факти та явища, властиві старослов'янській мові в різні періоди її розвитку; • навчити робити лінгвістичний аналіз фактів і явищ старослов'янської фонетики та коментувати їх; • навчити читати та розуміти тексти церковнослов'янською мовою української редакції; • посилити лінгвістичні та літературознавчі компетентності здобувачів освіти, що допоможуть їм під час подальшого навчання та в майбутній професійній діяльності; • навчити використовувати набутий теоретичний і практичний навчальний досвід у майбутній професійній діяльності.
Література для вивчення дисципліни	<p>Основна:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови: навчальний посібник. Львів, 2018. 2. Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови: навчальний посібник. Вид. 2-е: виправлене та доповнене. Львів, 2024. 3. Біленька-Свистович Л., Рибак Н. Церковнослов'янська мова. Київ, 2000. 4. Бойчук М. К. Старослов'янська мова. Числівник. Київ, 1952. 5. Бойчук М. К. Старослов'янська мова. Невідмінювані частини мови. Київ, 1952. 6. Гнатюк Л. Старослов'янська мова. Практикум. Київ, 2015. 7. Громик Ю. В. Старослов'янська мова: історія, фонетика, словозміна: збірник завдань та вправ: навчальний посібник. Київ, 2018. 8. Кархут С. Граматика української церковнослов'янської мови. Львів, 1927. 9. Леуга О. І. Старослов'янська мова. Київ, 2001. 10. Леуга О. І., Гаврилюк О.Р. Старослов'янська мова. Київ, 2018. https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27119/Staroslov_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y 11. Майборода А. В. Старослов'янська мова. Київ, 1975. 12. Майборода А. В., Коломієць Л. І. Збірник вправ і завдань з старослов'янської мови. Київ, 1969. 13. Мельник Я., Лазарович О. Церковнослов'янська мова. Івано-Франківськ, 2004. 14. Моренець В. В. Старослов'янська мова: Історична фонетика. Київ, 1973. 15. Николић С. Старословенски језик I. Правопис – Гласови – Облици. Београд, 1991. 16. Паунова Марија. Деклинација на именките во црковнословенските рукописи од макендонска редакција. Скопје, 2011. 17. Попович І. Д. Граматика церковно-слов'янської мови в українській редакції. Мондер, 1958.

18. Славова Татяна. Старобългарски език. София, 2017.
19. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. Львів, 1964.
20. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. Київ, 1983.
21. Трофимович К. К., Федик Л. С. Методичні вказівки до виконання контрольних робіт з старослов'янської мови для студентів філологічного факультету. Львів, 1988.
22. Трофимович К. К., Федик Л. С. Методичні вказівки до виконання контрольних робіт з старослов'янської мови для студентів філологічного факультету. Львів, 2019.
23. Федик Л. Старослов'янська мова. Іменник : Збірник тестових завдань : навч. посібник. Львів, 2011.
24. Федик Л. Старослов'янська мова. Дієслово : Збірник тестових завдань : навч. посібник. Львів, 2015.
25. Babič Vanda. Učbenik stare cervene slovanščine. Ljubljana, 2008.
26. Kurz J. Učebnice jazyka staroslověnského. Praha, 1969.
27. Lehr-Splawiński T., Bartula Cz. Zarys gramatyki języka staro-cerkiewno-słowiańskiego. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, 1973.
28. Lunt Horace G. / Horace G. Lunt. Old Church Slavonic Grammar. Seventh Revised Edition. Berlin – New York, 2001.
29. Trunte Hartmut. Ein Praktisches Lehrbuch des Kirchenslavischen in 30 Lektionen. München, 1994.
30. Štec M. Cirkevná slovančina. Prešov, 2005.

Допоміжна:

1. Абрамович С. Д. Ініціативи св. Кирила і Мефодія в контексті сакральних мов церкви / С.Д. Абрамович // Мовознавство. – 2014. – № 4. – С. 81–87.
<https://movoznavstvo.org.ua/component/attachments/download/299.html>
2. Брайчевський М. Походження слов'янської писемності. Київ, 1998.
https://www.academia.edu/40280852/%D0%A0%D0%B5%D0%B4_%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B9%D1%87%D0%B5%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%9C_%D0%9F%D0%BE%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2_%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE_%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%B5%D0%BC%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BE%D0%BB%D0%BC%D1%80%D1%96%D0%B0
3. Власто А. П. Запровадження християнства у слов'ян. Вступ до середньовічної історії слов'янства / З англійської переклали Руслан Ткачук та Юрій Терех. Київ, 2004.
4. Демська О. Українська мова. Подорож від Бад-Емса до Страсбурга. Київ, 1923.
5. Караславов С. Х. Солунські брати. Київ, 1988.
6. Ковальчук Г. Рукописні книги та стародруки: навчальний посібник. Київ, 2011.
https://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/EIF00000037.pdf
7. Лиса Г. До проблеми становлення давньоукраїнського варіанту давньоболгарської мови // Матеріали Міжнародної славістичної конференції пам'яті професора К. Трофимовича. Львів, 1998. Т. 1. С. 51–56.
8. Лучик В. В. Вступ до слов'янської філології. Київ, 2008.

https://shron1.chtyvo.org.ua/Luchyk_Vasyl/Vstup_do_slovianskoi_filolohii.pdf

9. Мечев К. Происход на славяно-българската писменост. София, 1999.

10. Младенова М. Кирило-Методиева география и езикова история или западните славяни, Кирил и Методий и какво е (о)станало после. София, 1999.

11. Огієнко І. Старослов'янська мова в вищій школі. – Наша Культура. Кн. 4 (13) Львів, 1936. С. 247–257.

<https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/25213/file.pdf>

12. Огієнко І. Константин і Мефодій. Їх життя і діяльність : у 2-х т. Львів, 1927–1928. Т.1

<https://diasporiana.org.ua/movoznavstvo/ogiyenko-i-kostyantyn-i-mefodij-yih-zhyttya-i-diyalnist-istoriya-czerkovno-slovyanskoyi-movy-ch-1/>

13. Огієнко І. Повстання азбуки й літературної мови у слов'ян. Вінніпег, 1976.

<https://diasporiana.org.ua/movoznavstvo/9610-ogiyenko-i-povstannya-azbuki-y-literaturnoyi-movi-v-slovyan/>

14. Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови. Короткий науково-популярний нарис. Варшава, 1931.

36. Огієнко І. Навчальний церковнослов'янський правопис. Варшава, 1926.

15. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. – К., 1993.

https://chtyvo.org.ua/authors/Pivtorak_Hryhorii/Ukrainci_Zvidky_my_i_nasha_mova/

16. Півторак Г. П. Занепад редукованих ъ, ь і його вплив на формування фонологічних систем слов'янських мов // Мовознавство, 1998. № 2–3. С. 3–14.

17. Скляренко В. Г. До питання про “руські письмена” в Житті Костянтина Філософа // Мовознавство, 2014. № 2. С. 3–14.

18. Смотрицький М. Граматика / Підготовка факсимільного видання та дослідження пам'ятки В. В. Німчука. Київ, 1979.

19. Тищенко К. Всеслов'янськість мови українців.

Словники:

1. Белей Л., Белей О. Старослов'янсько-український словник. Львів, 2001.

https://www.biblioteka.uz.ua/content/files/E-library/galuzeva/stroslovyanskyi_slovnik/belei_l_belei_o_staroslovianskoukrayinskii_slovnik.pdf

2. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ, 1985.

3. Етимологічний словник української мови: В 7 т. Київ, 1982–1989.

http://litopys.org.ua/djvu/etymolog_slovnik.htm

4. Попович І. Д., Пасічний К. О. Малий церковнослов'янсько-українсько-англійський словник. Рим, 1962.

5. Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.: В 2 т. Київ, 1977–1978.

6. Máček V. Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. – Praha, 1957.

Тривалість курсу

Один семестр (перший)

Обсяг курсу	Загальний обсяг – 90 годин Денна форма навчання: 32 години лекційних, 32 години практичних занять і 26 годин самостійної роботи.
Очікувані результати навчання	<p>Після завершення курсу студенти знатимуть:</p> <ul style="list-style-type: none"> • історію виникнення та розвитку старослов'янської мови, її місце серед інших живих та мертвих слов'янських мов; • значення, яке відіграє старослов'янська мова для вивчення української мови та літератури; • звукове та числове значення кириличних літер старослов'янської мови та правила читання старослов'янських кириличних текстів; • вокалічну систему старослов'янської мови та історію її формування; • консонантну систему старослов'янської мови та історію її формування; • звукові процеси старослов'янської мови, засвідчені пам'ятками (X–XI ст.); • історію виникнення та розвитку церковнослов'янської мови; • значення, яке відіграла церковнослов'янська мова в становленні та розвитку української мови; • орфографічні та орфоепічні правила читання текстів, написаних церковнослов'янською мовою української редакції; • подібності та розбіжності між старослов'янською та церковнослов'янською мовами. <p>умітимуть:</p> <ul style="list-style-type: none"> • читати та розуміти старослов'янські кириличні тексти; • виконувати лінгвістичний аналіз старослов'янських кириличних текстів; • пояснювати факти та явища старослов'янської мови, підвищуючи в такий спосіб власну комунікативну компетентність; • читати та розуміти тексти, написані церковнослов'янською мовою української редакції; • використовувати необхідні словники; • реалізовувати набуті знання для подальшого навчання та професійної діяльності. <p>У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти сформують:</p> <p style="text-align: center;">Загальні компетентності:</p> <p>ЗК 4. Здатність бути критичним і самокритичним.</p> <p>ЗК 5. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>ЗК 6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК 7. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.</p> <p>ЗК 9. Здатність спілкуватися іноземною мовою.</p> <p>ЗК 10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК 11. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p>

	<p>ЗК 13. Здатність проведення досліджень на належному рівні.</p> <p style="text-align: center;">Фахові компетентності:</p> <p>ФК 1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.</p> <p>ФК 2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.</p> <p>ФК 3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії мов(и), що вивчаються(ється).</p> <p>ФК 15. Здатність застосовувати культурні, історичні, філософські знання в дослідженні мовних, літературних і фольклорних текстів із метою виявити еволюцію мовного та літературного дискурсу, здійснювати порівняльний аналіз текстів у діахронному аспекті.</p> <p style="text-align: center;">Програмні результати навчання:</p> <p>ПРН 2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.</p> <p>ПРН 5. Співпрацювати з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо.</p> <p>ПРН 8. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію мови (мов) і літератури (літератур), що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності.</p> <p>ПРН 9. Характеризувати діалектні та соціальні різновиди мов(и), що вивчаються(ється), описувати соціолінгвальну ситуацію.</p> <p>ПРН 11. Знати принципи, технології і прийоми створення усних і письмових текстів різних жанрів і стилів державною та іноземною (іноземними) мовами.</p> <p>ПРН 12. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.</p> <p>ПРН 17. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання.</p> <p>ПРН 18. Мати навички управління комплексними діями або проектами при розв'язанні складних проблем у професійній діяльності в галузі обраної філологічної спеціалізації та нести відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах.</p> <p>ПРН 22. Правильно читати й розуміти зміст і мову давніх писемних пам'яток і художніх творів давнього періоду української літератури, досягнути основні процеси формування й становлення української мови, простежити зв'язок між окремими мовними явищами.</p>
Ключові слова	<p>Генеалогічна класифікація мов, живі мови, мертві мови, прамови, книжні мови, гіпотетична мова, праслов'янська мова, старослов'янська мова, церковнослов'янська мова, глаголиця, кирилиця, Константин-Кирило, Методій, вокалічна система старослов'янської мови, консонантна система старослов'янської мови, редуковані голосні, занепад редукованих, складотворні плавні приголосні, метатеза, палаталізація задньоязикових приголосних, спрощення в групах приголосних.</p>

Формат курсу	Очний
Теми	* СХЕМА КУРСУ
Підсумковий контроль, форма	Залік
Пререквізити	Базові філологічні та історичні знання зі середньої школи.
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Під час викладання навчальної дисципліни передбачені: лекції (лекції-презентації, лекції-бесіди, лекції-дискусії); робота з різноманітними джерелами інформації (наукова й дидактична література, друковані та медіатексти); індивідуальне та комбіноване опитування (теоретичний матеріал і практичні завдання); вправи й завдання (усні, письмові, творчі); виконання самостійної роботи (перегляд, прослуховування й аналіз запропонованих аудіо- та відеоматеріалів); виконання тестів.
Необхідне обладнання	Вивчення курсу передбачає використання проєктора, ноутбука та екрана для різноформатних презентацій. Необхідний доступ до інтернету.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються так:</p> <ul style="list-style-type: none"> • практичні заняття: максимальна кількість балів – 48 б. (16 занять; максимальна кількість балів за практичне заняття – 3 б.). <p>Критерії оцінювання:</p> <p>3 б. – відповідь на теоретичне питання або самостійне виконання практичного завдання, що не потребують втручання / коментарів з боку викладача чи доповнень з боку інших здобувачів освіти: здобувач відповідає, розуміє й критично осмислює тему, фокусується на темі, використовує потрібну наукову лексику, завершені речення, достатній рівень гучності голосу.</p> <p>2 б. – відповідь на теоретичне питання або самостійне виконання практичного завдання, що потребують незначного втручання / коментарів з боку викладача чи незначних доповнень з боку інших здобувачів освіти: здобувач відповідає, розуміє й критично осмислює тему, фокусується на темі, використовує потрібну наукову лексику, завершені речення, достатній рівень гучності голосу, але припускається незначних помилок, які самостійно виправляє після питань з боку викладача.</p> <p>1 б. – відповідь на теоретичне питання або виконання практичного завдання, що потребують суттєвого втручання / коментарів з боку викладача чи багатьох доповнень з боку інших здобувачів освіти: здобувач відповідає, але не повністю розуміє та осмислює тему, не на достатньому рівні володіє потрібною науковою лексикою, використовує незавершені речення, низький рівень гучності голосу.</p> <p>0 б. – здобувач не може дати відповіді на теоретичне питання або виконати практичне завдання.</p> <ul style="list-style-type: none"> • модулі: максимальна кількість балів за два модулі – 52 б.

Критерії оцінювання:

модуль 1

Письмова робота у формі тестових завдань:

20 питань закритого типу, кожна правильна відповідь = **0,5 б.**, обмежений час виконання, одна спроба.

10 б. – всі правильні відповіді;

0 б. – жодної правильної відповіді.

модуль 2

Дві письмові роботи у формі тестових завдань:

1.

20 питань закритого типу, кожна правильна відповідь = **0,5 б.**, обмежений час виконання, одна спроба.

10 б. – всі правильні відповіді;

0 б. – жодної правильної відповіді.

2.

20 питань закритого типу, кожна правильна відповідь = **1 б.**, обмежений час виконання, одна спроба.

20 б. – всі правильні відповіді;

0 б. – жодної правильної відповіді.

модуль 3

Письмова робота у формі тестових завдань:

22 питання закритого типу, кожна правильна відповідь = **1 б.**, обмежений час виконання, одна спроба.

22 б. – всі правильні відповіді;

0 б. – жодної правильної відповіді.

Підсумкова максимальна кількість балів – **100**.

Академічна доброчесність: очікується, що відповіді студентів базуватимуться винятково на знаннях, які вони отримали під час лекційних та практичних занять, самостійної підготовки тощо. Виявлення ознак академічної недоброчесності у відповіді студента, незалежно від масштабів плагіату чи обману, є підставою для того, щоби викладач її не зарахував.

Відвідування занять є важливою складовою навчання. Очікується, що здобувачі освіти відвідають усі лекційні та практичні заняття курсу. Здобувачі освіти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку здобувачі освіти зобов'язані дотримуватися усіх термінів, визначених для виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. Пропущене практичне заняття слід відпрацювати до початку наступного (виконати всі практичні завдання та показати їх викладачеві; можливе також опитування, яке стосуватиметься теоретичного матеріалу).

Література. Усю літературу, яку здобувачі освіти не зможуть знайти самостійно, надає викладач винятково в освітніх цілях та без права її передачі третім особам. Здобувачів освіти заохочують до використання також іншої літератури та джерел, яких немає в переліку рекомендованих.

Політика виставлення балів. Враховуються бали, отримані здобувачами освіти протягом семестру під час практичних занять, та бали, отриманні за виконання відповідних модульних робіт. При

	<p>цьому обов'язково враховується присутність та активність на занятті; недопустимість пропусків занять. Користування мобільним телефоном, планшетом та іншими пристроями під час занять з метою, що не пов'язана з навчанням, не толеруються; не толеруються також списування, плагіат, несвоєчасне виконання поставленого завдання без важливої причини і под.</p> <p>Жодна форма порушення академічної доброчесності неприпустима.</p>
Питання до заліку	<p>Залікова оцінка формується протягом семестру. Залікову оцінку виставляють викладачі, які проводили практичні заняття в групах здобувачів освіти, за результатами роботи здобувача освіти в семестрі.</p>
Опитування	<p>Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.</p>

СХЕМА КУРСУ

	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)	Література	Завдання, год	Термін виконання
МОДУЛЬ 1. Філологія як комплекс лінгвістичних і культурно-історичних дисциплін. Слов'янська філологія. Мови світу. Класифікації мов світу. Генетична класифікація мов світу. Індоевропейська сім'я мов. Слов'янські мови в складі індоевропейської сім'ї мов. Праіндоевропейська мова. Праслов'янська мова. Старослов'янська мова.					
1 т. 2 год.	Філологія як комплекс наук, що вивчають культуру народу, виражену в мові та літературній творчості.	Лекція	Лучик В. В. Вступ до слов'янської філології. Київ, 2008. https://shron1.chtyvo.org.ua/Luchyk_Vasyl/Vstup_do_slovianskoi_filolohii.pdf	Слов'янська філологія як наука і навчальна дисципліна. Об'єкт та предмет слов'янської філології. Проблематика слов'янської філології. 1 год.	Перше практичне заняття
1 т. 2 год.	Слов'янська філологія як наука і навчальна дисципліна. Об'єкт та предмет слов'янської філології. Проблематика слов'янської філології.	практичне заняття			
2 т. 2 год.	Мови світу. Класифікації мов світу. Генетична класифікація мов світу. Індоевропейська сім'я мов. Матеріальна подібність слов'янських мов та інших мов індоевропейської сім'ї.	лекція	Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови: навчальний посібник. Вид. 2-е: виправлене та доповнене. Львів, 2024. Лучик В. В. Вступ до слов'янської філології. Київ, 2008. https://shron1.chtyvo.org.ua/Luchyk_Vasyl/Vstup_do_slovianskoi_filolohii.pdf	Переглянути відео та оцінити поданий в ньому матеріал на підставі знань, отриманих під час лекції, та на підставі інформації,	Друге практичне заняття

			<p>Леуга О. І., Гаврилюк О.Р. Старослов'янська мова. Київ, 2018. https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27119/Staroslov_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y</p>	<p>що викладена в рекомендованій літературі. 1. Мови світу – генеалогічний підхід https://www.youtube.com/watch?v=QGBktEOwuL0 2 год.</p>	
2 т. 2 год.	Мови світу. Класифікації мов світу. Генетична класифікація мов світу. Індоевропейська сім'я мов. Матеріальна подібність слов'янських мов та інших мов індоевропейської сім'ї.	практичне заняття			
3 т. 2 год.	Мова-основа. Праіндоевропейська мова. Розпад праіндоевропейської мови на окремі діалекти. Мови-основи груп мов індоевропейської мовної сім'ї. Праслов'янська мова.	лекція	<p>Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови: навчальний посібник. Вид. 2-е: виправлене та доповнене. Львів, 2024. Лучик В. В. Вступ до слов'янської філології. Київ, 2008. https://shron1.chtyvo.org.ua/Luchyk_Vasyl/Vstup_do_slovianskoi_filolohii.pdf</p>	<p>Переглянути відео та оцінити поданий в них матеріал на підставі знань, отриманих під час лекції, та на підставі інформації, що викладена в рекомендованій літературі. 1. Індоевропейці: основні теорії походження, лінгвістика та археологія https://www.youtube.com/watch?v=wZsHO_23eFc</p>	Третє практичне заняття

				<p>2. Праїндоевропейська мова в українських степах https://www.youtube.com/watch?v=qrw6899GDn8</p> <p>3. Початок Європи: епоха великого переселення народів https://www.youtube.com/watch?v=j5zSr511feM</p> <p>4. Велике розселення слов'ян https://www.youtube.com/watch?v=mh0-ed_vEE</p> <p>3 год.</p>	
3 т. 2 год.	Мова-основа. Праїндоевропейська мова. Розпад праїндоевропейської мови на окремі діалекти. Мови-основи груп мов індоєвропейської мовної сім'ї. Праслов'янська мова.	практичне заняття			
4 т. 2 год.	Періодизація історії праслов'янської мови. Діалектне членування праслов'янської мови. Старослов'янська мова – перша літературна мова слов'ян.	лекція	<p>Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови: навчальний посібник. Вид. 2-е: виправлене та доповнене. Львів, 2024. Лучик В. В. Вступ до слов'янської філології. Київ, 2008. https://shron1.chtyvo.org.ua/Luchyk_Vasyl/Vstup_do_slovianskoi_filolohii.pdf Леуга О. І., Гаврилюк О.Р.</p>	<p>Підготуватися до практичного заняття на таку ж тему. Для самоконтролю використати питання зі збірника завдань та вправ</p>	Четверте практичне заняття

			<p>Старослов'янська мова. Київ, 2018. https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27119/Staroslov_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y Громик Ю. В. Старослов'янська мова: історія, фонетика, словозміна: збірник завдань та вправ: навчальний посібник. Київ, 2018.</p>	<p>Ю. В. Громика [питання 1–27, С. 5–6.] 1 год.</p>	
4 т. 2 год.	<p>Періодизація історії праслов'янської мови. Діалектне членування праслов'янської мови. Старослов'янська мова – перша літературна мова слов'ян.</p>	практичне заняття			
5 т. 2 год.	<p>Життя і діяльність слов'янських першовчителів Константина-Кирила та Михайла-Методія. Старослов'янська писемність у південних та східних слов'ян.</p>	лекція	<p>Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови: навчальний посібник. Вид. 2-е: виправлене та доповнене. Львів, 2024. Леуга О. І. Старослов'янська мова. Київ, 2001. Леуга О. І., Гаврилюк О.Р. Старослов'янська мова. Київ, 2018. https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27119/Staroslov_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y Громик Ю. В. Старослов'янська мова: історія, фонетика, словозміна: збірник завдань та вправ: навчальний посібник. Київ, 2018.</p>	<p>Самостійно опрацювати матеріал щодо редакцій (ізводів) старослов'янської мови; живомовної основи старослов'янської літературної мови: назви пам'яток пам'яток старослов'янської мови; класифікацій пам'яток старослов'янської мови. Для самоконтролю використати питання зі збірника завдань та вправ</p>	<p>П'яте практичне заняття</p>

				Ю. В. Громика [питання 28–60, С. 6–8.] 2 год.	
5 т. 2 год.	Життя і діяльність слов'янських першовчителів Константина-Кирила та Михайла-Методія. Старослов'янська писемність у південних та східних слов'ян. Редакції (ізводи) старослов'янської мови. Живомовна основа старослов'янської літературної мови. Назви пам'яток пам'яток старослов'янської мови. Класифікації пам'яток старослов'янської мови.	практичне заняття			
МОДУЛЬ 2. Графіка старослов'янської мови. Фонетика старослов'янської мови.					
6 т. 2 год.	Старослов'янська графіка. Склад і характер азбук. Походження глаголиці та кирилиці. Порівняльна характеристика глаголиці та кирилиці.	лекція	Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови: навчальний посібник. Вид. 2-е: виправлене та доповнене. Львів, 2024. Леуга О. І. Старослов'янська мова. Київ, 2001. Леуга О. І., Гаврилук О.Р. Старослов'янська мова. Київ, 2018. https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27119/Staroslov_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y Громик Ю. В. Старослов'янська мова: історія, фонетика, словозміна: збірник завдань та вправ: навчальний посібник. Київ, 2018.	Дати відповіді на питання зі збірника завдань та вправ Ю. В. Громика [питання 1–27, С. 9–11.] 1 год.	Шосте практичне заняття
6 т. 2 год.	Послідовність знаків у абетках, назви букв. Звукове значення літер. Числове значення літер. Небуквені символи: надрядкові знаки та знаки	практичне заняття	Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови: навчальний посібник. Вид. 2-е:	Для кращого засвоєння матеріалу дайте	Сьоме практичне заняття

год.	пунктуації. Правопис пам'яток.		виправлене та доповнене. Львів, 2024. Громик Ю. В. Старослов'янська мова: історія, фонетика, словозміна: збірник завдань та вправ: навчальний посібник. Київ, 2018.	відповіді на питання зі збірника завдань та вправ Ю. В. Громика [питання 6–28, С. 16–18.] 2 год.	
7 т. 2 год.	Особливості звукової будови старослов'янської мови. Система голосних фонем. Система приголосних фонем. Складотворчі плавні. Будова складів старослов'янської мови (закон відкритого складу).	лекція	Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови: навчальний посібник. Вид. 2-е: виправлене та доповнене. Львів, 2024. Леуга О. І. Старослов'янська мова. Київ, 2001. Леуга О. І., Гаврилюк О.Р. Старослов'янська мова. Київ, 2018. https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27119/Staroslov_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y Громик Ю. В. Старослов'янська мова: історія, фонетика, словозміна: збірник завдань та вправ: навчальний посібник. Київ, 2018.	Для кращого засвоєння матеріалу дайте відповіді на питання зі збірника завдань та вправ Ю. В. Громика [питання 59–70, С. 33–34; питання 2–61, С. 20–24.] Перегляньте відео та оцініть поданий в ньому матеріал на підставі знань, отриманих під час лекції, та на підставі інформації, що викладена в рекомендованій літературі. https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=ulHo-gpx6kQ&t=18s	Сьоме практичне заняття

				2 год.	
7 т. 2 год.	Особливості звукової будови старослов'янської мови. Система голосних фонем. Система приголосних фонем. Складотворчі плавні. Будова складів старослов'янської мови (закон відкритого складу).	практичне заняття	Трофимович К. К., Федик Л. С. Методичні вказівки до виконання контрольних робіт з старослов'янської мови для студентів філологічного факультету. Львів, 2019.		
8 т. 2 год.	Сильна і слабка позиції редукованих голосних старослов'янської мови. Доля редукованих голосних старослов'янської мови.	Лекція	Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови: навчальний посібник. Вид. 2-е: виправлене та доповнене. Львів, 2024. Леуга О. І. Старослов'янська мова. Київ, 2001. Леуга О. І., Гаврилюк О.Р. Старослов'янська мова. Київ, 2018. https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27119/Staroslov_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y Громик Ю. В. Старослов'янська мова: історія, фонетика, словозміна: збірник завдань та вправ: навчальний посібник. Київ, 2018.	Для кращого засвоєння матеріалу дайте відповіді на питання зі збірника завдань та вправ Ю. В. Громика [питання 62–77, С. 25–26.] 1 год.	Восьме практичне заняття
8 т. 2 год.	Сильна і слабка позиції редукованих голосних старослов'янської мови. Доля редукованих голосних старослов'янської мови.	практичне заняття	Трофимович К. К., Федик Л. С. Методичні вказівки до виконання контрольних робіт з старослов'янської мови для студентів філологічного факультету. Львів, 2019.		
9 т. 2 год.	Перехідні палаталізації задньоязикових приголосних.	лекція	Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови: навчальний посібник. Вид. 2-е: виправлене та доповнене. Львів, 2024. Леуга О. І. Старослов'янська мова.	Для кращого засвоєння матеріалу дайте відповіді на питання зі збірника	Дев'яте практичне заняття

			<p>Київ, 2001. Леуга О. І., Гаврилюк О.Р. Старослов'янська мова. Київ, 2018. https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27119/Staroslov_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y Громик Ю. В. Старослов'янська мова: історія, фонетика, словозміна: збірник завдань та вправ: навчальний посібник. Київ, 2018.</p>	<p>завдань та вправ Ю. В. Громика [питання 40–60, С. 64–67.] 1 год.</p>	
9 т. 2 год.	Перехідні палаталізації задньоязикових приголосних.	практичне заняття	Трофимович К. К., Федик Л. С. Методичні вказівки до виконання контрольних робіт з старослов'янської мови для студентів філологічного факультету. Львів, 2019.		
10 т. 2 год.	Доля приголосних у сполученні з наступним *j.	Лекція	<p>Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови: навчальний посібник. Вид. 2-е: виправлене та доповнене. Львів, 2024. Леуга О. І. Старослов'янська мова. Київ, 2001. Леуга О. І., Гаврилюк О. Р. Старослов'янська мова. Київ, 2018. https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27119/Staroslov_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y Громик Ю. В. Старослов'янська мова: історія, фонетика, словозміна: збірник завдань та вправ: навчальний посібник. Київ, 2018.</p>	<p>Для кращого засвоєння матеріалу дайте відповіді на питання зі збірника завдань та вправ Ю. В. Громика [питання 31–36, С. 62; питання 61–62, С. 67.] 2 год.</p>	Десяте практичне заняття

10 т. 2 год.	Доля приголосних у сполученні з наступним *j.	практичне заняття	Трофимович К. К., Федик Л. С. Методичні вказівки до виконання контрольних робіт з старослов'янської мови для студентів філологічного факультету. Львів, 2019.		
11 т. 2 год.	Тенденція до зростаючої звучності у складах праслов'янської мови та її відбиття у старослов'янській мові: зникнення приголосних у кінці слова, монофтонгізація дифтонгів та дифтонгічних сполучень “голосний + *m, *n” у кінці слова.	лекція	Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови: навчальний посібник. Вид. 2-е: виправлене та доповнене. Львів, 2024. Леуга О. І. Старослов'янська мова. Київ, 2001. Леуга О. І., Гаврилук О. Р. Старослов'янська мова. Київ, 2018. https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27119/Staroslov_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y Громик Ю. В. Старослов'янська мова: історія, фонетика, словозміна: збірник завдань та вправ: навчальний посібник. Київ, 2018.	Для кращого засвоєння матеріалу дайте відповіді на питання зі збірника завдань та вправ Ю. В. Громика [питання 41–66, С. 31–33.] Перегляньте відео та оцініть поданий в ньому матеріал на підставі знань, отриманих під час лекції, та на підставі інформації, що викладена в рекомендованій літературі. https://www.youtube.com/watch?v=q_3DnzTlCKQ 3 год.	Одинадцяте практичне заняття
11 т.	Тенденція до зростаючої звучності у складах праслов'янської мови та її відбиття у старослов'янській мові: зникнення приголосних	практичне заняття	Трофимович К. К., Федик Л. С. Методичні вказівки до виконання контрольних робіт з старослов'янської		

2 год.	у кінці слова, монофтонгізація дифтонгів та дифтонгічних сполучень “голосний + *m, *n” у кінці слова.		мови для студентів філологічного факультету. Львів, 2019.		
12 т. 2 год.	Тенденція до зростаючої звучності у складах праслов'янської мови та її відбиття у старослов'янській мові: монофтонгізація дифтонгів та дифтонгічних сполучень “голосний + *m, *n” у середині слова, виникнення складотворних, зміна сполучень *tort, *tolt, *tert, *telt, доля сполучень *or, *ol на початку слова.	лекція	Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови: навчальний посібник. Вид. 2-е: виправлене та доповнене. Львів, 2024. Леуга О. І. Старослов'янська мова. Київ, 2001. Леуга О. І., Гаврилюк О. Р. Старослов'янська мова. Київ, 2018. https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27119/Staroslov_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y Громик Ю. В. Старослов'янська мова: історія, фонетика, словозміна: збірник завдань та вправ: навчальний посібник. Київ, 2018.	Для кращого засвоєння матеріалу дайте відповіді на питання зі збірника завдань та вправ Ю. В. Громика [питання 40–47, С. 43; питання 49–91, С.44–50.] 2 год.	Дванадцять практичне заняття
12 т. 2 год.	Тенденція до зростаючої звучності у складах праслов'янської мови та її відбиття у старослов'янській мові: монофтонгізація дифтонгів та дифтонгічних сполучень “голосний + *m, *n” у середині слова, виникнення складотворних, зміна сполучень *tort, *tolt, *tert, *telt, доля сполучень *or, *ol на початку слова.	практичне заняття	Трофимович К. К., Федик Л. С. Методичні вказівки до виконання контрольних робіт з старослов'янської мови для студентів філологічного факультету. Львів, 2019.		
13 т. 2 год.	Тенденція до зростаючої звучності у складах праслов'янської мови та її відбиття у старослов'янській мові: зміни в складоподілі слів та зміни в групах приголосних.	Лекція	Албул О., Лазор О. Матеріали до вивчення старослов'янської мови: навчальний посібник. Вид. 2-е: виправлене та доповнене. Львів, 2024. Леуга О. І. Старослов'янська мова. Київ, 2001. Леуга О. І., Гаврилюк О. Р. Старослов'янська мова. Київ, 2018.	Для кращого засвоєння матеріалу дайте відповіді на питання зі збірника завдань та вправ Ю. В. Громика [питання 66–74, С.	Тринадцять практичне заняття

			https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27119/Staroslov_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y Громик Ю. В. Старослов'янська мова: історія, фонетика, словозміна: збірник завдань та вправ: навчальний посібник. Київ, 2018.	67–70.] 1 год.	
13 т. 2 год.	Тенденція до зростаючої звучності у складах праслов'янської мови та її відбиття у старослов'янській мові: зміни в складоподілі слів та зміни в групах приголосних.	практичне заняття	Трофимович К. К., Федик Л. С. Методичні вказівки до виконання контрольних робіт з старослов'янської мови для студентів філологічного факультету. Львів, 2019.		
МОДУЛЬ 3. Перетворення старослов'янської мови у церковнослов'янську книжну мову. Розвиток церковнослов'янської мови у різних слов'янських народів. Виникнення церковнослов'янської мови української редакції. Значення церковнослов'янської мови української редакції для становлення та розвитку української літературної мови.					
14 т. 2 год.	Церковнослов'янська мова. Редакції (ізводи) церковнослов'янської мови.	лекція	Мельник Я., Лазарович О. Церковнослов'янська мова. Івано-Франківськ, 2004. Кархут С. Граматика української церковнослов'янської мови. Львів, 1927. Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови. Короткий науково-популярний нарис. Варшава, 1931. Огієнко І. Навчальний церковнослов'янський правопис. Варшава, 1926. Попович І. Д. Граматика церковнослов'янської мови в українській редакції. Мондер, 1958. Štec M. Cirkevná slovančina. Prešov, 2005.	На основі матеріалу, викладеного під час лекції, та матеріалу з рекомендованої літератури підготуватися до практичного заняття на зазначену тему. 1 год.	Чотирнадцять практичне заняття

14 т. 2 год.	Церковнослов'янська мова. Редакції (ізводи) церковнослов'янської мови.	практичне заняття	Тексти церковнослов'янською мовою української редакції доступні на: https://xn--80ad6b1e.xn--j1amh/b/molytvoslov-cs-ukr/vstup		
15 т. 2 год.	Церковнослов'янська мова української редакції: орфоєпія.	лекція	Мельник Я., Лазарович О. Церковнослов'янська мова. Івано-Франківськ, 2004. Кархут С. Граматика української церковнослов'янської мови. Львів, 1927. Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови. Короткий науково-популярний нарис. Варшава, 1931. Огієнко І. Навчальний церковнослов'янський правопис. Варшава, 1926. Попович І. Д. Граматика церковнослов'янської мови в українській редакції. Мондер, 1958. Смотрицький М. Граматика / Підготовка факсимільного видання та дослідження пам'ятки В. В. Німчука. Київ, 1979. Štec M. Cirkevná slovančina. Prešov, 2005.	На основі матеріалу, викладеного під час лекції, та матеріалу з рекомендованої літератури підготуватися до практичного заняття на зазначену тему. 1 год.	П'ятнадцять практичне заняття
15 т. 2 год.	Церковнослов'янська мова української редакції: орфоєпія.	практичне заняття	Тексти церковнослов'янською мовою української редакції доступні на: https://xn--80ad6b1e.xn--j1amh/b/molytvoslov-cs-ukr/vstup		
16 т.	Церковнослов'янська мова української редакції: орфографія; надрядкові знаки, знаки пунктуації,	лекція	Мельник Я., Лазарович О. Церковнослов'янська мова. Івано-	На основі матеріалу,	Шістнадцять

2 год.	букви як числа.		<p>Франківськ, 2004.</p> <p>Кархут С. Граматика української церковнослов'янської мови. Львів, 1927.</p> <p>Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови. Короткий науково-популярний нарис. Варшава, 1931.</p> <p>Огієнко І. Навчальний церковнослов'янський правопис. Варшава, 1926.</p> <p>Попович І. Д. Граматика церковнослов'янської мови в українській редакції. Мондер, 1958.</p> <p>Štec M. Cirkevná slovančina. Prešov, 2005.</p>	<p>викладеного під час лекції, та матеріалу з рекомендованої літератури підготуватися до практичного заняття на зазначену тему. 1 год.</p>	практичне заняття
16 т. 2 год.	Церковнослов'янська мова української редакції: орфографія; нарядкові знаки, знаки пунктуації, букви як числа.	практичне заняття	<p>Тексти церковнослов'янською мовою української редакції доступні на: https://xn--80ad6b1e.xn--j1amh/b/molytvoslov-cs-ukr/vstup</p>		